

روان‌شناسی سلامت اداری و اجتماعی

بررسی عوامل فردی و اجتماعی فساد

تألیف ابوالفضل آزاد نیا

سرشناسه: آزادنيا، ابوالفضل، ۱۳۶۲
 عنوان و پديدار: روان شناسی سلامت اداری و اجتماعی (بررسی عوامل فردی و اجتماعی فساد). تألیف: ابوالفضل آزادنيا.
 مشخصات نشر: یزد، بصیرت افرا، ۱۳۹۰
 مشخصات ظاهری: ۱۷۵ ص، مصور (رنگی).
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۶۳۶-۱-۸
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا.
 موضوع ۱: سازمان های دولتی- فساد - تخلفات اداری - فساد در کار
 موضوع ۲: فساد- جنبه های اجتماعی - کارمندان- بهداشت روانی
 رده بندی کنگر: ۱۵۲۵JF / ۴۵۵ ف ۱۳۹۰
 رده بندی دیویی: ۳۵۳/۴۶
 شماره کتابشناسی ملی: ۲۵۶۲۳۵۰

روان شناسی سلامت اداری و اجتماعی

بررسی عوامل فردی و اجتماعی فساد

مؤلف: ابوالفضل آزادنيا

طرح روی جلد: سمیه سلطانی گرد فرامرزی

تألیف: جمیع آزادنيا / طراح و صفحه آرا: محمد طاهر حرزاده

ویراستار علمی: محبوبه وفانیا / ویراستار ادبی: محمد حسن رادمنش، سمیه سلطانی

لیتوگرافی، چاپ، صحافی: مؤسسه زیتون- قم

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۰

شمارگان: ۳۰۰۰

قیمت: ۴۰۰۰ تومان

انتشارات بصیرت افرا

یزد، بلوار دانشجو، خیابان شهید صالحیه، کوچه بنفشه، پلاک ۱۱۸۴۰۰

آدرس پست الکترونیکی: info@bynesh.ir

وب نگاشت انتشارات: www.bynesh.ir

شماره های تماس: ۰۳۵۱-۸۲۴۵۳۵۶-۸۲۴۳۳۱۸ / ۰۹۱۳۳۵۲۷۱۹۷-۰۹۱۳۲۵۴۶۷۰۷

«حق چاپ محفوظ و در اختیار ناشر است»

سیاس و قدردانی

ای پروردگار ستارالعیوب و ای چاره ساز غفور، طلیعه ی هر سخن را با یاد و نام بی بدیلت زیور می بخشیم و به درگاهت سر تعظیم می سائیم و به دلیل آن همه، نعمت و محبت اظهار شرمندگی می کنیم و از این که فکر و اندیشه ام را یاری نمودی تا بتوانم این اثر را به انجام رسانم، سپاسگزارم. امیدمان جز این نیست که قلم عفو بر معاصیمان کشی و به راه و شیوه ای هدایتمان کنی که صلاح و خشنودی تو در آن باشد و بس.

خدایا چنان کن سرانجام کار
تو خشنود باشی و ما رستگار
همچنین از عنایات پروردگار توانا به مصداق حدیث نبوی مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ الهام گرفته، صمیمانه مراتب سپاس و مراحل تشکر خود را از همه کسانی که به هر نحوی در تدوین این اثر مؤثر واقع شده اند، بویژه سرکار خانم محبوبه وفائیان، سرکار خانم دکتر ایران باغبان، سرکار خانم سمیه سلطانی گردفرامرزی، سرکار خانم نجمه آزادینیا، جناب آقای محمد حسن رادمنش، جناب آقای جمال آزادینیا، جناب آقای محمود حجازی فرد، جناب آقای اصغر کارآمد، جناب آقای حق جو و جناب آقای محمد طاهر حرزاده اعلام می دارم.

ابوالفضل آزادینیا

پاییز ۱۳۹۰

فهرست مطالب

پیشگفتار ۱۱

مقدمه ۱۵

فصل اول - بررسی کلی فساد و آسیب ۱۹

تعریف آسیب اجتماعی ۲۱

تعریف فساد ۲۲

بررسی کلی فساد اداری ۲۲

تعریف فساد اداری ۲۵

چالش ها و عوامل فساد اداری ۲۶

انواع فساد اداری ۲۷

تعریف انواع فساد اداری ۲۸

فصل دوم - رویکرد ها و جرم ۴۷

دیدگاه های مختلف در مورد فساد اداری و جرائم ۴۹

طبقه بندی جامعه شناسان از جرائم ۵۱

شرایط تحقق جرم از دیدگاه جرم شناسان ۵۳

فصل سوم - عوامل فساد و راهکارهای پیشگیری ۵۵

عوامل فردی، روانی، اجتماعی، عاطفی و فرهنگی فساد اداری.....	۵۷
دیدگاه دین مبین اسلام در مورد برخی مفاسد اداری و اجتماعی.....	۷۶
پیامدهای فساد اداری.....	۸۶
پیشنهادهای اداره کارهایی جهت پیشگیری و کاهش فساد اداری.....	۹۳
تصویب نامه هیئت وزیران.....	۱۱۴

فصل چهارم - سلامت و جرم ۱۱۹

تأثیر جرم و فساد بر سلامت روانی و جسمانی.....	۱۲۱
---	-----

فصل پنجم - پیشنهادات دینی و روانشناختی ۱۳۳

ارزش وقت شناسی در محیط کار.....	۱۳۵
نگرانی مدیران و مسئولین از عملکرد کارکنان.....	۱۳۶
پیشنهادهای به کارمندان.....	۱۳۷
پیشنهادهای به مدیران و مسئولین.....	۱۴۳
راز موفقیت یک مدیر.....	۶۰
نگاهی به سفارش های حضرت علی (ع) به مدیران و کارکنان.....	۶۲

فصل ششم - کار تیمی و موفقیت ۱۵۳

علل احساس نیاز به کار تیمی.....	۱۵۵
محاسن کار تیمی.....	۱۵۶
معایب کار تیمی.....	۱۵۶
پنج آفت کار تیمی.....	۱۵۷
ده فرمان برای کار تیمی موفق و بدون فساد در ادارات.....	۱۵۸
پیشنهاد مدیران و مسئولین عزیز به کارکنان.....	۱۵۹
پیشنهادهای به استخدام کنندگان و کارفرمایان.....	۱۵۹

فصل هفتم - بحث و نتیجه گیری ۱۶۱

بحث و نتیجه گیری.....	۱۶۳
-----------------------	-----

منابع و مؤاخذ ۱۶۹

پیشگفتار:

رابطه روان و بدن و اثرگذاری عوامل روانی بر جسم و جسم بر روان از دیر باز مورد توجه روان شناسان و دانشمندان بوده است. به عبارتی باید گفت، روان و جسم در تأثیر متقابل با یکدیگر بوده و ناسامانی های روانی و شخصیتی، مشکلات رفتاری و اختلالات جسمی نیز به سهم خود مسائل و مشکلات روان شناختی را به بار می آورد.

روان شناسی سلامت که به این مهم توجه دارد را می توان کاربرد نظام مند روان شناسی در حیطه های سلامت، بیماری و سیستم مراقبت بهداشتی تعریف کرد. به عبارتی انجمن روان شناسی آمریکا به مجموعه مساعده های آموزشی، علمی و حرفه ای رشته روان شناسی برای ارتقاء و حفظ سلامت، پیشگیری و درمان، تشخیص روابط علی و تشخیص سلامت، بیماری و اختلالات کارکردی مربوط به آن و نیز برای تجزیه و تحلیل و بهبود سیستم مراقبت بهداشتی و شکل دهی سیاست های بهداشتی، روان شناسی سلامت اطلاق می کند، که این مقم در سیستم اداری و سازمانی نیز باید لحاظ گردد.

در ادارات، نهادها و سازمان های دولتی و خصوصی نیز ارتقاء سلامت روان، پرورش استعدادها و استفاده از نیروی انسانی در بهترین شرایط و به دور از فساد باید مورد نظر قرار گیرد، تا بهداشت کاری و سازمانی حفظ گردد و در صورت مشاهده هر نوع اختلال و انحراف فوراً عضو معیوب و مشکل دار به جهت اینکه سیستم را آلوده

نسازد و اعضای دیگر را نیز به انحراف نکشد و نظم و نظام مندی دستگاه اداری را مختل نسازد، باید تحت درمان روانشناختی و جسمی قرار گرفته و در صورت عدم درمان بلافاصله از سیستم خارج و تحت کنترل قرار گرفته و یا ایزوله گردد. چرا که درحقیقت فساد مانند عفونت است که اگر به اندام و پیکر جامعه راه یابد، کل اعضا را یکی یکی عفونی کرده و از کار می‌اندازد. و چه بسا افزایش و گسترش این عفونت کل پیکر جامعه را فاسد کند.

از این رو ما با پرسش‌های زیادی از جمله اینکه آیا فقط عامل جسمی در سلامت مؤثر است؟ آیا مسائل روانی از جمله افکار، عواطف، نگرش و انگیزه‌های افراد نیز در بروز و بهبود بیماریها و اختلالات مؤثر است یا نه؟ همچنین چرا برخی افراد در مقابل محرک‌ها و مصائب دچار انفعال و افسردگی و برخی دیگر تاب‌آوری بالایی دارند؟ مواجه هستیم.

در همین راستا در مبحث سلامت اداری نیز مواردی از قبیل اینکه فساد از کجا شروع می‌شود و برای چه شکل می‌گیرد؟ عوامل مرتبط با فساد اداری که سلامت سازمان مربوطه را به خطر می‌اندازند کدامند؟ نظر روان‌شناسان، جامعه‌شناسان، روان‌کاوان و کارشناسان اقتصاد در باره این مهم چیست؟ و راهکارهای کاربردی برای پیشگیری از فساد اداری و ارتقاء سلامت اداری کدام است؟ مواجه هستیم.

از آنجایی که مؤلف با توجه به سابقه تدریس در دانشگاه سخنرانی در ادارات دولتی و مدارس و شرکت در بیش از ۳۰ همایش و کنگره بین‌المللی، ملی، کشوری و دانشجویی و تألیف کتاب و مقالات با مسائل و معضلاتی برخورد و با دید روان‌شناسانه به آن نگریسته است، تصمیم به تألیف کتاب حاضر با عنوان روان‌شناسی سلامت اداری و اجتماعی (بررسی عوامل فردی و اجتماعی فساد و راهکارهای اصلاح آن) گرفت.

چرا که فساد اداری (corruptin) یک معضل جهانی و بزرگترین مانع در برابر اصلاحات در هر کشور و بزرگترین سد در برابر پیشرفت و ترقی می‌باشد. فساد وقتی خطرناک‌تر می‌گردد که عوامل فاسد در یک شبکه مافیایی فعالیت نموده و بالاترین

رده های سیاسی و اقتصادی کشور را به فساد آلوده سازد. و با نظر به اینکه سیستم اداری، کشوری و لشکری نیز باید مثل سیستم بدن انسان از سلامت لازم برخوردار باشد تا اعضاء بتوانند با هماهنگی و همکاری کارکرد بالایی داشته باشند و به فساد مبتلا نگردند، به بررسی علل و عوامل فساد از دیدگاه های مختلف روان شناختی و جامعه شناختی و همچنین انگیزه ایجاد و شیوع جرم پرداختیم.

چرا که با وجود پیچیدگی و چند بعدی بودن ادارات وسازمانها و همچنین ابعاد مختلف انسانها و با عنایت به این که نهاد ها به صورت زنجیره ای و پلکانی از بالا به پایین (رئیس تا مستخدم) فعالیت دارند و اختلال و انحراف در یک عضو می تواند اعضای دیگر را فاسد و به انحراف کشاند و در نهایت کل نهاد و سازمان را درگیر عواقب و مضرات خود سازد، باید به آن توجه ویژه مبذول داشت.

ولی از آنجا که مطالب مربوط به مبحث فوق بسیار گسترده و پیچیده بوده و شاید از حوصله خواننده خارج باشد لذا در این اثر به بررسی عوامل کلیدی و عمده فساد اداری و راهکارهای کاربردی و عملی برای سلامت اداری به زبانی ساده و گویا از دیدگاه های مختلف روان شناختی، جامعه شناختی، جرم شناسی، حقوقی و مذهبی پرداخته ایم. امید آنکه مورد توجه سیاستگزاران، دولتمردان، کارشناسان اقتصاد، جامعه شناسی و روان شناسی قرار گرفته و در رفع نقایص و نارسایی های این کتاب برای بهبود مطالب، مؤلف را با نظرات ارزنده و مدبرانه خود یاری دهند.

ابوالفضل آزادنیا

Azadnia.2526@gmail.com

مقدمه:

انسان ها در فراز و نشیب های تاریخ همیشه از دردها و آسیب های اجتماعی بسیار رنج برده اند و همواره در جستجوی یافتن علل و انگیزه های آنها بوده اند، تا راه کارها و شیوه هایی را برای پیشگیری و درمان آنها بیابند. در همین راستا علم آسیب شناسی اجتماعی به مطالعه بی نظمی ها و آسیب های اجتماعی همراه با علل و انگیزه های پیدایی آنها و شیوه های پیشگیری و درمان می پردازد.

از آنجایی که پیشگیری بهتر از درمان است و شعار سازمان جهانی بهداشت (WHO) نیز این مهم می باشد، باید اشاره نمود که پیشگیری در سه سطح مطرح و قابل بحث می باشد. به عبارتی پیشگیری نوع اول یا اولیه یعنی پیشگیری از مبتلا شدن به بیماری و انحراف از طریق افزایش سطح آگاهی افراد از عوارض جسمی، روانی، اجتماعی، عاطفی و معنوی انحرافات و مفاسد می باشد. پیشگیری نوع دوم یا ثانویه یعنی پیشگیری از شدت یافتن انحراف، جرم بیماری و... و جلوگیری از شیوع این بیماری در جامعه از طریق درمان زود هنگام آن و پیشگیری نوع سوم یا ثالث یعنی پیشگیری از عوارض و تبعات بیماری و انحراف و به عبارتی توان بخشی افرادی که هنوز موفق به اصلاح نشده و انگیزه ای برای آن نداشته یا نمی توانند.

معضل و مسئله جرم، جنایت، اعتیاد، بزهکاری و فساد قدمتی به اندازه تاریخ بشریت دارد. مقالات و کتاب‌های زیادی در این مورد نوشته شده و سمینارها و همایش‌های فراوانی تشکیل گردیده است. تعداد زیادی از روان‌شناسان، روان‌کاوان و جامعه‌شناسان در این مورد بحث و تحقیق نموده‌اند ولی با توجه به همه این مسائل، مشکل جدی ما این است که با وجود همه اندرزها، تمثیل‌ها، کیفر و مکافات عمل‌ها چرا مجرمان و بزهکاران عبرت نمی‌گیرند؟

برخی از متفکران به واسطه دگرگونی لایه‌های زیرین جامعه به ویژه در قرن بیست و یکم نام‌های مختلفی از جمله عصر توسعه روزافزون فناوری اطلاعات و ارتباطات، عصر تنوع و کثرت ایده‌ها، عصر ارتباطات پیچیده انسانی و ناپایداری در روابط انسانی، عصر عصیان‌های اجتماعی و نبرد فرهنگی، عصر رهایی از تمامی قید و بندها، برهنگی و آزادی جنسی، عصر کاهش تعاملات اجتماعی ناشی از تحولات مدرنیته، بزرگ شدن اندازه و دامنه مسائل اجتماعی، بروز و شیوع آسیب‌های اجتماعی، تضعیف ریشه‌های کهن (سنت، مذهب و خانواده) و برخورداری مسائل اجتماعی از پیچیدگی و ابهام بر این قرن نهاده‌اند. لذا باید یادآور شد که در این مسائل بغرنج و فراگیر خصوصاً فساد اداری و جرم علل بسیاری مطرح است که باید خاستگاه اصلی این آسیب‌ها را در مجموع حیات اجتماعی و نوع خاص روابط انسانی و بین‌فردی جستجو کرد.

از این رو مفهوم آسیب‌شناسی، گستره وسیعی پیدا می‌کند و از ابعاد ارزشی و کاربردی فراوانی برخوردار می‌گردد ولی آنچه مسلم است اینکه با وجود همه کوشش‌ها و تحقیقات و با نظر به اینکه قرن ۲۱ قرن پیشرفت و تکنولوژی می‌باشد جامعه بشری هنوز نتوانسته به معمای بزهکاری، جرم و فساد شخصیت پاسخگو باشد.

چرا که شاهد روزافزون جرم و فساد از دامنه سنی بزرگسال به جوان و نوجوان هستیم که این مهم در بررسی و روشن‌سازی روان‌شناسی سلامت اداری و اجتماعی و بررسی ابعاد فردی، گروهی و اجتماعی فساد اداری مورد نظر قرار گرفته تا

ریشه های آن بیشتر روشن و درمان و راهکارهای آن تشریح گردد. که در این مجموعه به صورت مبسوط به آن پرداخته شده است.

با احترام - ابوالفضل آزادنيا

يزد- پاييز ۱۳۹۰

www.ketab.ir